

T E R M É S Z E T.

Szerkeszti 's kiadja

K U N O S S.

22ik szám.

Nyárelő 15ikén.

1838.

TÖREDÉKEK A' NEVELÉS' VILÁGÁBÓL.

Első közlés.

(Folytatás.)

A' tudományok 's művészetek előbbi szűk köre a' könyvnyomó-intézet feltalálása által új életet nyert; addig a' szép, nagy, dicső, elhangzó 's veszendő volt: de ezental kiragadtaték minden a' semmiség kebeléből 's élővé lön. Így van az emberi lét. Legyen szabad mondanom, hogy az ember előtt már létezett mind azon anyag, mellynek egyesítésében mi ábrázoltatunk, — 's a' természet ennek állati összességét egy vezérlő szellemi lélekre bizá, melly életet lehel mindenre 's melly a' test' ellenkező hatása mellett gyakorolja mindenható, világot átölelő erejét.

Valaki igen jól mondá: „az ember egy kis világ;“ 's e' kis világ úgy áll uralkodójához, önlekehez, mint e' nagy mindenség, hatalmas istenéhez, ki nagyban gyakorolja azt, mit ez kicsinyben törekszik elérni. E' nagy világot kell megismernünk, hogy ismerjük önmagunkat 's másokat, hogy vezethessük azokat nem önkényesen, hanem mint előttünk a' nagy példa mutatja, czélszerűen. Az ideálnak, mit képzetünk is alig foghat fel, e' kimondhatlan nagyságu tükörnek megközelítésében áll annak megismerése, mi által könnyebben jutunk önmegismerésre. A' vallás, — 's az ezen alapuló tudomány, erkölcsiség, élet, vezet annak tudomására, minek mását keblünkben hordjuk. Annak imádása, 's dicsőségén való elbámulás, észrevétlenül ragad lelkünk' ismerésére, tisztelésére 's czéljának elérésére. A' túlságoskodó vallásosság minden valódibb 's fensőbb érzelmet elfojt; a' képzetet homályba burkolja, az elmét megzavarja; a' tiszta, a' lelket emeli, a' szívet műveli, szelidíti, az elmét foglalatosskodatja. — Az elsőt a' szolgálai nevelés, homály-kereső fanatizmus szüli; az utóbbit szabad 's minden kétséget eloszlató, felvilágosító elme. Mi veszedelmes következesei vannak az elsőnek, leginkább tanusithatja a' mult századok' története, mellyeknek eredményein azonban örökös homály nyugszik.

A' lélek, ezen minden érzelem' 's hatásá'g' összessége, testünk' 's élete' vezérlésén munkálódik, mellyek eszközkint szolgálnak önkiművelésére; 's habár a' lélek, czélját csak részletesen ismeri is, szabadon bánhatik mindkettővel. Valamint a' nyomó-intézet haszna a' tudományosság' 's erkölcsiség' terjesztésében áll, mellynek csak a' jövő fogja roppant hatását mindinkább tapasztalni: úgy az életet csupán a' lélek sikeres munkálódása emeli 's dicsőíti. — Valóban ha az életet figyelemmel megtekintjük, — az életet általányosan mikint van, az életet, melly olly roppant nagyságnak lön eszközlője: lehetlen nem becsülnünk, szeretnünk — 's neki lelkünk' mélyiből örvendenünk. De ha más oldalrul tekintjük: eltűnik e' csillogó kép, 's ekkor az élet lomha féreg, melly lelkünkön rágódik, 's előmenetének sirját ássa.

Szép az élet, ha létele munka és szorgalom közt foly le, — szép ha utána a' visszanező olly gyümölcsöket lel, mellyeknek magvát ő veté; szép, boldogító, ha lelkünk' nagyságát képezé. Valljon tehát az élet elmulhatlan szükségül szolgál e' 's nélküle a' lélek mitsem tehet? mellyik előbb való? Nyomos kérdések! — Az élet első 's legszüksé-

gesb eszköz levén a' lélek munkálódására, épen ez által czélul használtatik; pedig hogy nem az, kitűnik abból, miszerint az élet semmi, ha a' felülmondottak nem koszoruzzák. — Az életet igen jól hasonlíthatni a' pénzhez. Mind a' két szükséges eszköz eltévesztetik tulságos szeretet miatt 's czélul tüzetik ki; — 's épen ez rossz oldaluk. Egyiknek mérték-föltölti szeretete a' másikat hozza magával. A' fővény csupán pénzéért él, — 's az életimádó egyszersmind pénzért eped. Holott mindkettőben a' czélt kellene szeretnünk, mellyre épen ezek által vezéreltetünk. —

Az emberiség nagy változásakon megy keresztül, melly jele mindinkábbi mívelődésének, világosodásának, — 's valamint az erény annál dicsőségesb, minél jobban akadályoztatik a' testiség vagy egyéb körülmények által: úgy művelődésünk annál erősb, rendíthetlenebb alapot nyer, minél számtalanabb gátot dönt le, mellyek óriáskint ellene szegezvék. — A' nevelés a' kor szellemével haladjon 's józan kívánatinak elégtétessék, különben örökös ellenkezés leend ez 's a' kor között. — Honnét azon különböző vélemény, gondolkodásmód, melly folytonos tespedést szül? — Ez a' már sokra terjedő nevelés rendszeréből ered, melly nem a' kort, hanem önmagát tekinti. 'S ezen különbözős többnyire az élet' szeretetéből ered. Tervek készítetnek, mellyek létesülésivel egyesek, de nem az egész boldogul. A' folytonos munkálat is eszközöltetik ugyan, de csupa testiségből. Mindent az életnek 's életért, — mindent a' jelenért — ez a' főelv a' mostani nevelés körül.

Korunkban végre századok utáni ellenkezés 's elégedetlenség után azon meggyőződésre vezérelteténk, hogy az ember mindig mint ember tekintessék, bármi áldozathat kerüljön. De azon tiszteletet, mellyel az ember iránt viseltetünk, bennünk mindig a' lélek szüli; hol ez nem munkálódik, ott szűnik a' tisztelet 's minden udvarkodás csak tettetés. — A' lelket szükség először a' növendékből fölébresztzeni 's munkálatra bírni. 'S ebben különbözik a' testi a' lelki neveléstől, melly fájdalom, korunkban összekevertetik. A' lelki hibák a' testen büntettetnek szüntelen. Ha a' növendék lélek-birodalmát ismeri, akkor ezen mód veszedelmes; minthogy a' büntetlen lélek nem fogja érezni a' fájdalmat 's így a' hibát tovább folytatni; ha ismeretlen, ekkor még veszedelmesb, mert így a' lélek a' testtel összeolvad 's minden hibája a' testnek a' lélekbe mennek által, mellyeknek ronkolása a' szenvedélyek szülemlése. Némellyek ezen összeolvadást hasznosnak lelik, mivel így ítéletük szerint, két ezél éretik el. A' test kívánságait ohajtják korlátozni, mielőtt annak ereje volna önmagán hatalommal bírni. A' rövidebb utat választják, — melly azonban rövid ideig tart. Mig a' lélek nem fejledez, addig a' test kétszeres erővel bír, 's minden korlátozás csak pillanatnyi nélkülözést szül. Ellenben annak erősbülése 's munkálódása a' testiséget zabolazza.

Életünket, testünket mindig úgy becsüljük 's főkép becsültessük és használtassuk, miszerint azáltal lelkünk emelkedhetik, 's így az emberiségre hasznat áraszthat. Mert minden egyes jó tett, az egész emberiségre áraszt hasznat, bármi csekély legyen is az; minthogy fokonkinti emelkedése patakbul patakba, folyókbul folyókba, 's bármi sok és terhes keringelés után, végre a' nagy tengerbe jó. — A' természet az által fejezé be művei tökélyességét, hogy minden tárgyba bevésé örökös szabályait, mellyeknek feltalálásán dolgozzék az emberi lélek. — Ennek eszközlésére szánvák töredékeim. *(Polytatásna következik.)*

K E R T É S Z E T.

(Levéltöredék) *)

Megigértem kedves húgom hogy mihelyt a' hó elolvad kívánságod szerint átrán-

*) E' cikkely, következő levél kíséretében küldeték a' szerkesztőséghez: T. szerkesztő ur! Helységünk lel-

dulok hozzátok 's kertecskédet vagy elrendezzük, vagy pedig egészen újat alakítunk; de körülményeim teljességgel meg nem engedik. Szegény lányka hidd el nagyon sajnállak, tudván mennyire örültél ígéretemnek. Ládd édesem így van ez az életben; ígérünk 's nem teljesítjük vagy nem teljesíthetjük; remélünk 's meg nem valósul, és mégis milly jó ismét valamit újra remélni. Szoktasd magad édesem a' remények nem valósulásához, 's az ígéretek nem teljesüléséhez, mert az életben gyakran megtörténik még ez veled, 's ha nagyon nem bízol, könnyebben esik majd. Azonban ne véld, hogy én most szánszándékkal akarlak abban gyakorolni, éppen nem édes hujom, de a' körülmények viszsztatartanak. Somogyba kell mennem... Most már nincs egyéb hátra, mint az, hogy vagy kertészt kell fogadnod, vagy le kell mondanod azon édes gyönyörűről, melyet majd leendő csinos kerted okozott volna, vagy pedig magadnak kell kertedet elrendelned 's készítened. E' három közül mellyiket választod, nem tudom, de ohajtanám, hogy az utósót választanád, 's alakítanál magad egy kis kertecskét. B - - n közel hozzátok ugyan van egy kertész de... Én csak azt tanácsolnám, hogy próbálnád meg magad.

Nem olly nehéz dolog ám egy kis virágkertet formálni, mint talán gondolod. Ha B. herczeg, vagy K. gróf vagy más uraság pompás kertét forgatod eszedben, természetesen vissza kell ijedned; de egy kis virágkertet egy napszámos vagy robotos segítségével készíthetsz magadnak, mellyben éppen olly nagy, vagy talán még nagyobb gyönyörűséget érezhetsz, millyet B. herczeg vagy K. gróf gazdag kertében.

Ha csakugyan el tudnád magad határozni egy kis virág kert alakítására, az természetesen sokkal czélirányosabban történhetnék meg ősszel mint tavaszkor, mivel a' virágoknak némelly fajai, főkép a' hagymafélék vagy gumósak, p. o. Dahlia-k, georgina-, jázmin-, hiacinthus- tulipán 'stb. nem virágoznak azon nyáron a' melly esztendőben elültet- tetnek vagy elvettetnek; de miért várakoznál, 's fosztanád meg magad azon gyönyörű- ségtől egész egy hosszú nyáron által, mellyet legalább azon virágok adnak, mellyek ta- vaszkor elvetve már nyáron virágoznak? Te szeretsz olvasni, mint észrevettem, talán már szereztél is magadnak némelly kertészi esmérteket. Gyönyörű foglalatosság a' kertészet, a' legnemesebb és hasznosabb időtöltések közé tartozik az. Csak egy kissé gondolkod- nunk kell, a' természet maga mutatja ki mit szükséges cselekedni. Ha azonban nem volna fogalmad a' kertészetről, utasításul elmondok némellyeket röviden.

Midőn valaki virágkertet akar alakítani, ha csak kissé ért is hozzá, bizonyosan olly helyet választ, — ha választhat — melly mind földére mind pedig fektére nézve leg- alkalmasabb, t. i. hogy éjszak felül a' hideg szelek ellen valamennyire védve legyen, hogy a' lég szabadon járhassa, 's hogy az éltető napfény ne hibázzék.

Neked édes hujom nem szükséges ezekre ügyelni, mivel a' jötevő természet mindenről gondoskodott; a' legtermékenyebb földel kínál, házatok pedig egyéb gazdasági épületeitekkel történetesen ugy épült éjszokról, hogy védi a' zordon szelektül leendő kertedet; mert azt csak fölteszem, hogy az elhagyott régi kert helyén formálsz újat.

(Folytatása következik.)

kéze járhatja 's velünk közli a' kegyed „Természet“ ezimű lapjait, mellyeket figyelmesen olvasván azt vettem észre, hogy e' levelet — némelly kihagyással azonban, közleni helyén leszen, 's talán más nők is megpróbáltják asszonyi gyöngé erejüket. Hogy csinos kertem van, azt csupán e' levélnek kö- szönöm, 's meggyőződtem arról, hogy egy gyenge nő is tehet valamit, csak akarjon. Kérem tehát 'stb.

RITKASÁGOK.

Óriáspókháló. Az új világrészek minden tekintetbeni nagyszerűségének igazlásaül szolgál többi közt a pókhálók temérdek nagysága, melyeket — a mieinknél természetesen sokkal nagyobbak készítenek az őserdőkben. Smyth angol utazó a huayambambai rengetegekben, Patschisanál, több olyan pókhálóat lelt, melyeknek hosszúsága 50, szélessége pedig 25 lábnyi volt. Rendkívüli volt látni — ugymond Smith ur — a különféle színű számtalan bőrt 's héjat, mely a bennök tanyázó iszonyú pókok által kivégzett bogarakból fönmaradva, a háló-szöveten csüggött. S.

Egy barátom kertében Léván, Bars megyében, áll egy masantzki alma-fa, melyről esztendőnkint sok gyümölcsöt szednek, mind a mellett hogy egész késő őszig szüntelen virágozik és új gyümölcsöt terem, úgy hogy szüretkor a bimbótul kezdve az érett almáig sokszor 12féle koru gyümölcs is találhatik rajta. V. ANTAL.

3) SZINÉSZETI HIRDETÉS. Tekintetes ns. Abaújmegye 's ns szabad királyi Kassa városa részvényes társasága által a nemzeti ügy tekintetéből pártfogolt színész-társaság körül tetemesb változások történnén, melyek magok után újításokat vonnak, azért ezennel közhíre tétetik:

Hogy a következő nov. 1. napjától 1838, maj. 1. napjáig 1839, a helybeli színház akár egyes igazgatónak, akár pedig egész nemzeti színész-társaságoknak következő feltételek alatt kiadatik:

1. A pártfogó test a társaság' törekvéseit osztályonként fizetendő 3000 azaz három ezer váltó forinttal mozdítandja elő.

2. A társaság' használatára engedtetik az egész ruhatár, diszletek, és bútorok.

3. Szinte használhatja az egész megyei színészi könyvtárt minden hozzátartozandókkal.

Ezen segedelemért ellenben megkívánja a részvényes társaság:

1. Hogy a társaság a színjátékokban annyira jártas legyen, hogy a helybeli közönség izlésének megfelelően.

2. Hogy minden héten legalább egy daltjátékot előadhasson.

3. Ambár a részvényes társaság' választmányja, az igazgatóságnak sem benső sem külső kormányába be nem avatandja magát, a fő felügyelést azonban, és a fontosabb intézkedést minden előforduló esetekben magának tartja fel, szinte a színészek erkölcsi magokviselőtere a felvigyázást.

A vállalkozni kívánkozók ezennel figyelmeztetnek, hogy szándékukat a folyó év július hónapja 15ig a helybeli színészeti részvényes társaság választmányának, az alkotandó társaság tagjainak névsorával, beküldeni ne terhelhessenek.

Költ Kassán maj. 4. 1838.

a' kassai részvényes társaság nevében

Kovácsóczy m. k. 3)

Figyelmeztetés. Folyóiratunk második évnegyedének közeledésével, figyelmébe 's szíves pártfogásába ajánljuk azt a n. é. közönségnek. Új előfizetőinknek, a szokott díjért, még szolgálhatunk lapjainknak teljes számban fönmaradt néhány példányából. Megrendelhetők lapjaink évnegyedenként helyben 2 forint 30 kr. postán 3 ezüst forintjával, minden'kir. postahivatalnál, legbiztosabban pedig Pesten Eggenberger és Heckenast könyvtárosoknál, 's a Leopold-utczai Rottenbiller-ház 2ik emeletében

A' szerkesztőségénel.

Megjelenik kedden 's pénteken. Előfizethetni minden cs. kir. postahivatalnál 's a szerkesztő-hivatalnál Pesten, (Leopold-utca Rottenbiller-ház 2-dik emeletében) egész évre, postán 12, Pest-Budán 10; félévre 6, és 5 pengő forintjával.